

BENKE-NAGY SÁNDOR:

CSIZMA AZ EGYETEMEN

A közelmúltban néhány erős kirohanást hallottunk a „paraszt-romantika“ ellen s ezen már nem is csodálkozunk, inkább azon tűnődünk el, ha ilyesféle jelenségeket nem tapasztalnának, mert akkor arra kellene gondolnunk: ismét vajudtak a liegyek s még csak egeret sem szültek. „Paraszt-romantiká“-ról beszélni ma, persze, erős anakronizmus, aki így emlegeti a mostani mozgalmat, amely a magyar mélykultúra s ennek hordozói számára helyet és érvényt kíván, az egy századdal elmaradt, ez egészen nyilvánvaló. A romantikus parasztszemlélet a történelem tanulsága szerint már a 12. századtól, vagy talán még régebbi időtől számítva, átlag nyolcvan-kilencven évenként ismétlődik, de ezek a periódusok eddig teljesen hatástalanok maradtak: hát mi nem ezt akarjuk; nem akarjuk, hogy a mostani jóakarató és komoly erőfeszítések hatástalanok maradjanak, nem paraszt-romantikát akarunk, egészen másról van szó.

Az elmúlt nyáron jelent meg Illyés Gyula nagyhatású könyve, a „Csizma az asztalon.“ Rövidesen hatalmas vita viharzott fel körülötte, hallottunk véleményeket pro és contra és ámuldoztunk az értelmetlenség ilyen ijesztő fokán s az ítélő képességnek ezen a szörnyű meggyengülésén. Mi a paraszt-kérdést az egyetemi ifjúság szempontjából nézzük most, elvetve minden kicsinyes szempontot és tiltakozva mindennemű romantikus szemlélet ellen, írjuk a következőket s előre is megvalljuk, hogy a mintánk és példaképünk éppen az az Illyés, akit a legészontóbb dolgokkal vádoltak a legközelebbi múltban. A könyvét nem értették, amit a legélénkebben az mutat, hogy irodalmi vitát csináltak belőle s Illyést, mint valami Giono-tanítványt emlegették némelyek. Minket ez nem érdekel, mert meg vagyunk győződve, hogy Illyés azok közül az igazán kevesek közül való s azoknak is az élén áll, akik a parasztság ügyét egy európai látóker és műveltség birtokában, romantika nélkül, tisztán, őszintén, igazsággal, a történelmi és kulturális kényszer nagyon is sürgető hatására és mélyesleges meggyőződéssel szolgálják. Mi is ezt akarjuk s éppen ennek érdekében szeretnénk némely dolgot tisztázni.

Az utóbbi években, mondhatjuk: évtizedekben, a parasztság egyre több és több követet küldött magából a magaskultúra és a polgárosultság világába, quasi békülöni akart valakivel és részesülni valamiben, bár nem tudta határozottan: kivel és miben? A követek közül sokan — sajnos — Ephialtes-módra viselkedtek, megtagadták sorsosaikat s az ellenséget a hátába vezették. Az ilyenek, szerencsére, egyre ritkábbak s egyre többen jutnak el úgy a magaskultúra fellegvéraiba, az egyetemekre, hogy a visszavezető hidakat nem rontják le s a tiszta meggyőződést nem veszítik el. Mit mutat nekik ma ez a tiszta meggyőződés?

Mindenekelőtt azt, hogy a magaskultúra hihetetlenül veszélyes krízist mutat és a betegség talán még nem érte el a tetőfokát. Persze, az erről való szavalás régi dolog, hiszen Spengler, Keyserling, Berdjajev és náluknál kisebb titánok szavaltak már erről elget, de nem is erről van szó, hanem arról, hogy már Nietzsche és Bergson első súlyos támadásai óta, amelyet a racionalista kultúra mérték, egyre sűrűsödnek ezek a támadások, a racionalista kategóriák egyre jobban érvényüket veszítik, a racionalista kultúra egyre jobban szétesik. De még más is történt és történik ezekben a napokban s ez sokkal veszélyesebb, az t. i., hogy a lelki struktúrában is megváltozott valami, eltolódott valami, a metafizikai hit kiégett, a tudat elvesztette kapcsolatát mélységgel, magassággal egyaránt. Egészen röviden elmondva, ez történt. De ennyiből is nyilvánvaló, hogy a válság sokkal súlyosabb, semmint első pillanatra fel tudnánk mérni.

Természetes, hogy menteni akarjuk, ami menthető s pótolni, ami pótolható. Baj van a magaskultúrával? A szakadékok betöltésére és a hiányok kompenzálására rendelkezésünkre áll a világ legszínesebb, leggazdagabb mélykultúrája, ami nem szenved a racionalizmus repedezettségében és kiaszottságában, hiszen ma is tele van mágikus elemekkel, vagy ha jobban tetszik: irracionális jegyekkel, de ami a fő: hordozóiból nem égett ki a metafizikai hit, a csodák iránti fogékonyság, vagyis: míg mi félig benne kínlódunk még az újkorban, ők már az új középkorban vannak, amelyben ismét jut majd

hely teozófiának, mágiának, okkult tudományoknak. Magaskultúránk újraépítésében tehát a mélykultúrát mellőzni szörnyű oktalanság volna és nem is lehet.

Mit hisz és mit akar az egyetemi ifjúságnak az a része, amely a népből jött, mint követ s azok a legjobbak, akik a középosztályból jöttek, de a mai parasztmozgalom szükségességét és céljának értékességét belátták?

Mindenekelőtt hiszünk az értelemben s abban, hogy a parasztság útja nem a menekülés. Lehetetlen, hogy a művelődés csak a züllésbe, az emberiség útja a tömeges szolgaságba vezessen. Hiszünk, hogy van megváltás és újrakezdés. Hiszünk, hogy „annyi kudarc és bukás után a kérdésre, az indítványozásra ma a parasztság a legalkalmasabb“. Hiszünk és kijelentjük: nyugtalanító tünet, ha egy társadalom műveltségének életében a parasztság nem kér tevékeny részt s a nyugtalanító tünetek megszüntetését kívánjuk. Be kell látnunk, hogy a város legyőzte a falut, tehát a falunak a várostól való elhódítására van szükség. Hiszünk, hogy az ember ige-nis úrrá született, de „csakis a természet, vagyis az állatok, a növények, esetleg saját maga, de semmiképpen sem embertársai urának.“ Sajnáljuk azokat, akik még ma is azt hiszik: „a parasztok nagyobb tenyérrrel születnek, mint más s így már a természet gémeskút húzására irányította őket.“ Ezzel szemben mindenesére érvényes az, hogy „az a paraszt, aki Fazekas Mihály mély tanácsainak megértése nélkül száll a sírba, sosem tudta, hogyan is kellett volna viselkednie e földön.“ — Szükség, hogy a nevére méltó szellemi élet meginduljon végre a parasztság felé, hogy hallgatója nem lesz, attól nem kell félni. A lelkek egyensúlyának és mindenféle egyensúlynak végre helyre kell állni. Meg kell értenünk, hogy a földből való kiszakadás és a föld népétől való elszakadás nagyon könnyen azt eredményezheti, hogy elvesztjük a talajt a lábunk alól, ilyen öngyilkos luxust pedig aligha engedélyezhetünk magunknak. Az ókori városok bukásának oka majd minden esetben az volt, hogy elvesztették kapcsolatukat a földdel. Mi olyan városokat kívánunk, mint az ifjú Athén, „melynek agoráján a bölcselők megállították egy kis vitára a nyájával átvonuló kecskepásztort s vita közben szemüket zöldelő szőlődombokon jártatták.“ „Hódolattal gondolunk azokra a városokra, melyeknek utcáin oly ott-honosan és egészségesen áramlott parasztjaival, szeke-reivel és körmeneteivel a vidék, akár a szívben a vér“ (a középkori olasz városokról van szó). Dehát mi olyan sok mindent szeretnénk, hogy annak elmondására itt hely nincs és záradékul éppen ezért csak ennyit mondunk:

Nem vagyunk hívei a romantikus parasztszemléletnek, esküdöt ellenségünknek tekintünk mindenkit, aki még ma is így látja a parasztságot. Nézzétek meg a szobrokat, Budapesten, Szegeden, Nagykőrösön, vagy bárhol s látni fogjátok, hogy mindegyik nagyság lábánál ott guggol, térdel vagy ácsorog egy-egy csizmas, széles állkapcsú és nagybajszú kőalak „rózsasándori tekintetét olyan sunyian tekerve a felette díszelő úr felé, mint a kutya, amikor épp kirugják.“ A jó ízlés és a komolyság nevében mondjuk: ebből elég volt. És mindenféle hazugságból elég volt. S ha ma még sokan nem látják is be, a közeljövő majd meggyőzi őket két dologról: az egyik az, hogy a kultúrválságot csakis a mélykultúra teljes feltárása és igénybevétele útján úszhatjuk meg úgy-ahogy szerencsésen, a másik pedig az, hogy a munkát rövidesen össze kell békíteni majd a műveltséggel, mert különben óriásiak lesznek a disszonanciák s most persze nem érdemül, hanem csak mint szerencsés véletlent említjük, hogy „a közvetlen munka és az egyéni műveltség ma legtermészetesebben a parasztkban találkozhat.“

S hogy mit akarunk? Akarunk lenni: átmenet, de nem: leszállás (ebből volt már éppen elég), kinyújtott kéz akarunk lenni s erre nagyon is szüksége van a parasztságnak, hiszen úgyis túlsokat volt egyedül. S akarunk lenni a kovász (nem azért, persze, mert a hordószónokok erre gyakran felszólítanak), hogy általunk és bennünk az ég-föld-távolságra lévő osztályok s a magas- és mélykultúra szerencsés és egészséges endozmó-zisa megtörténhessék. És erre nem holmi romantika készítet bennünket, ez elkerülhetetlenül jelentkező történelmi kényszerűség.

Mégegyszer
a repülés

A levegőben sokszor csillant meg egy-egy iskolagép, s a villogó búzátáblák fölött árnyék suhan át, a magyar repülés vetette előre árnyékát, ígért nagy álmokat, melyek lassan megis valósulnak.

Nem olyan régen adott számot a magyar nemzetnek a Horthy Miklós Nemzeti Repülő Alap ezidei motoros munkásságáról, amelyről joggal mondhatjuk, szép sikerrel járt.

Szeged közelében Algyőn működik egy ilyen kiképzőkeret, melynek vezető-főoktatójával, Takács Zoltán tartalékos főhadnaggyal beszélgettem. Érdekes arc: szemében a repülés fanatikus fényre, vezetésre termett egyéniség s megértő jó barát. Beszélgetésünk során a szegedi repülő-életéről alkotunk helyzetképet s mindketten megállapodtunk abban, hogy fejleszteni kell. Fokozottabb mértékben kell belovonni az ifjúságot s a társadalmat. Szegeden sajnos csak kevesen látják azt a repülő lehetőséget, amit az Algyőn felállított keret biztosít. Pedig a repülésnek tömegsportnak kell lennie a középiskolák, tanoncifjak és az egyetemi ifjúság bevonásával megfelelő keretek között konvasalódjék be először az elméleti, majd azután vitorlázó repülésbe. Szegeden sajnos az előbb említett rétegből alig háromszázan aktív repülők, ez a szám oly kicsi, hogy mindent el kell követnünk, hogy az ifjúság rátermett zöme bekapcsolódjék.

Igy most kedvező alkalom lesz a helyes megoldás után annak sikeres folytatásához.

Amint mondja: nekünk Egyetemi Sport-Repülőknak az algyői repülőtér sok előnyt és megértést nyújt és most az a helyzet, hogy a Keret mindkét szemeszter alatt az orvosi vizsgákon megfelelő egyetemi hallgatóink bármely időben startot biztosít.

Búcsúzom a Főoktató Urtól, melyen megszorítjuk egymás kezét, férfiasan, repülőköszöntéssel búcsúzunk egymástól s nekem az jár eszembe, hogy az előbb megszorított kézben van a szegedi repülés!

Kiss Ottó Miklós

KÉT KÉP

Összetörtem egy zsolnai tálát,
amin hevíttem a sültet.
Megszidtak érte rögtön a vendég
előtt és — meg kellett fizetnem. —
Rongy-cafatokra téptem a lelkem:
észre se vették,
gyónni se küldtek. —

ÉN IS LEHULLOK

Mint a barázda, amit nem vetett be
a gondos gazda kemény kergű kézzel,
oly üres voltam. —

Mint zsuppfedelű házakat a villám
sarkantyúz forró, tüzes lángolásra,
így égek én is. —

S mint másodszori virága a fáknak,
— gyümölcstelenül illatnak maradnak
— én is lehullok. —